

MÅNEDSBLADET

Glemmer du

Noget om Julen!

Forsideillustration:

Julekort sendt til: Gårdejer Petersen, Kirkevej, St. Magleby - Amager.

Det var en julehilsen fra familien Leth, som var Knud og Margrethe Leth, der ejede Raagaard fra 1902 til 1931.

*I denne udgave af "Glemmer du" er der hentet inspiration fra:
Amager-Posten - 1892 og 1893.*

Lokalhistorisk Samling ønsker
alle vores læsere en rigtig
glædelig jul og et godt nytår.

ISSN 1397-5412

Glemmer du er udgivet af: Tårnby Kommune - Lokalhistorisk Samling.

Skrevet og redigeret af: Inger Kjær Jansen.

Layout: Ejvind P.

NOGET OM JULEN!

af Ejvind P. Christensen

Det er altså svært – selv om det kun sker én gang om året – at skulle skrive om julen i ”Glemmer du”. For man skal sådan passe på ikke at komme til at gentage sig selv fra tidligere år. For jul er jo jul, og det kan der ikke laves så meget om på. Det er det samme, hvert år – mad, drikke, gaver, komme fremmed og hygge sig, eller hvad?

Så i år har vi tilladt os at dykke ned i gamle blade og aviser for at finde noget om julehandel, julemad og julekort – på Amager – for 100 år siden. Men da vi efterhånden blev mere interesseret i, hvor gammel traditionen med at sende julekort er, måtte vi længere tilbage i tiden. Det blev til ”Amager-Posten” december 1892 og 1893, hvor vi fandt noget om julehandel og julemad (1892). Det med julemaden er en værre røverhistorie, som vist nok – dengang – var et forsøg på at skrive en morsom julehistorie. Dengang har man nok syntes den var hylende morsom, men i dag i

vores tid, synes den kun at være en smule plat. Men alligevel skal I ikke snydes for: ”Hvorledes Tom Bob lavede julemad”. Hvem Tom Bob var vides ikke, men det kan jo tænkes, at det var Amager-Postens redaktør, Chr. Helmig, der skrev under dette navn. Det ses nemlig, at Tom Bob tit skrev i rubrikken: ”Løst og Fast”.

Noget om danske julekort fandt vi i Amager-Posten fra december 1893 samt i nedenstående artikel fra: ”Illustreret Tidende november 1993” (altså hundrede år efter). Det menes, at det ældste danske julekort er fremstillet ca. 1885.

”Rør blot ikke ved min gamle jul”, skrev Peter Faber i sin populære juleviser, og dermed gav han udtryk for netop den holdning, der gjorde og gør julen til et fikspunkt i de flestes tilværelse, hvad enten de forbinder noget religiøst med den eller ej. Man aner en smule bekymring hos Faber, og det drilagtige var, at den

”gamle jul” som alt andet var i hastig forvandling, uanset hvor krampagtigt man prøvede at fastholde den.

Et midvintergilde omkring fyldte sulefade, en løssluppen fest, hvor man søgte at unddrage sig mørkets og dødens magter – det var den ”rigtige” gamle jul, som bønderne fejrede den – en tradition, man i 1800-årene ville tilpasse et samfund, hvor borgerskabet gav tonen an, og hvor industrien vendte op og ned på alle forestillinger om produktion og forbrug.

Bøndernes ”legestuer” blev droppet, det store ædegilde – denne svælgen i sødt og fedt – blev mere behersket, og de bælg-sortede nætters rædsel for de ”underjordiske” blev digtet om til harmløse historier for børn. Af den vilde lystighed var der kun ”dansen om juletræet” – i sindigt trav – tilbage. Men traditionen for julegaver – oprindelig husherrens små erkendtligheder til børn og tyende – blev pustet op, indtil ugerne før jul var udfyldt af et gave-indkøbs-ritual, hvor alle forventedes at betænke hinanden, så vidt budgettet rakte og helst lidt til. Den industrialiserede jul sneget sig ind, men gerne forklædt

som en gammel - ældgammel - jul.

Ud over slagtere og bagere, der vistnok altid har haft sæson i december, var det navnlig den grafiske branche, som først øjnedede de store muligheder. Tryksager af enhver art – og hermed beslægtede varer som album, visitkort, skrivebordsgarniture og lignende – blev opreklameret som egnede og ikke mindst overkommelige julegaver. I 1880’erne indførte man den oprindeligt engelske skik at udveksle specielt trykte julekort, og da Ernst Bojesen først havde lanceret årsheftet ”Juleroser” – et fornemt hefte for voksne – skulle der ikke så megen opfindsomhed til for også at sende ”Børnenes Juleroser” på markedet – i øvrigt redigeret af Johan Krohn, forfatter til selveste Peters Jul – allerede en klassiker. Men forlæggeren Bojesen måtte finde sig i, at litografen Alfred Jacobsen i 1891 meldte sig med det konkurrerende ”Børnenes Jullegave”, hvorefter Bojesen bød under med ”Juletid”, en lavprisudgave af ”Børnenes Juleroser”. Med hvert nyt hefte voksede mytologien om julenisserne, og enhver ny juleskik spillede op til kravet om gammeldags jul.

Fra Amager – Posten

december 1892 og 1893

7. december 1892

Julen nærmer sig!

At Julen nu nærmer sig med stærke Skridt mærkes ogsaa herude hos os paa Amager, om end ikke som inde i København. Der straalder det ene Vindue stærkere end det andet, blot for at friste Publikum, og vi skal vittig indrømme, at man maa være meget karakterfast for at kunne modstaa Fristelsen. Hvad der i Aar mere end nogen anden Jul bidrager til at fremhæve Butikerne er det ny elektriske Lys; man har rigtig vidst at gøre Brug deraf. Gaar man en Tur ad Østergade ("Strøget") er Synet af de Oplyste Butikker imponerende, og der er vist ikke Mange, der undlader en Svip(tur) til Byen, da Umagen lønner sig. Naar man ser, hvor meget der bliver ofret ved saadan en Jul for at gøre alt tiltrækkende og lokkende, skulde man undre sig over, at det kan betale sig. Men det er jo Mængden, der skal gøre det, og de handlende venter

alle et godt Resultat af deres Anstrengelser i Form af klingende Mønt.

Herude i Sundbyerne gør man ikke slet saa store Spræl; det er sikkert en Fejl, at der gøres saa ringe Anstrængelser; thi hvad skulde der være i Vejen for, at Folk lige saa gerne kunde købe deres Presenter og Genstande til Julen her i Sundbyerne. De Handlende vil gerne sælge og det mangler sikkert ikke paa Varer – kun er disse ikke saa flatterende udstillet. Det er blevet sagt ikke en, men mange Gange af de Handlende her, at det kan ikke nytte at gøre noget, da Folk alligevel gaar til Byen; men dette er en Fejl; lad os gøre Sundbyernes mange Butikker saa tiltrækkende som muligt, og det vil nok betale sig. Til Beboerne vil jeg sige: "Støt Sundbyerne baade med Handel og Vandel; thi de trænger til det. Søg vore egne Handlende først, før De gaar til Byen." Vort Opraab lyder ogsaa til Oplandet; stig af og gør Indkøb i Sundbyerne – det forøger Skatteævnens her. Vel har vore Handlende ikke saa store og rige Butiker som Københavns, men det er ikke deres Skyld; de vilde hellere end gerne; men hvad kan det nytte, naar Befolkningen ikke hjælper til.

Tårnby Kro, Engelsvej - 1930-erne. Denne bygning var identisk med det tidligere Fattighus i Tårnby Sogn. Her følger en afskrift af regnskabet for Tårnby Syge- og Fattighus for december 1893.

"No. 8: For Extra at have bespist Taarnby Fattighus' Beboere - 55 Personer - Juleaften med Oksesteg, Rødkaael, Sigtbrød, Øl og Brændevin samt Julekage og Puns 36 kr. og 30 øre."

(Foto: Lokalhistorisk Samling).

Naar man i denne Tid er ude, lægger man Mærke til de hvide Marker – Vinterens Pryd – og man glæder sig uvilkaarligt til en hvid Jul, hvilket jo ogsaa er meget højtideligt, men ikke varmt. Naar man sidder hjemme i den lune Kakkellovnskrog kan man sagtens være glad og fornøjet; men hvor Kakkellovnen er kold og de smaa Børn sidder klynkende med Blaaafrosne Hænder og Moderen med Taarer i Øjnene hører, at hendes smaa Poder er

sultne, der er det ikke behageligt at tænke paa en "hvid Jul", og disse Hjem er der mange af hos os. Til dem, der har Raad og Evne, lyder da dette: "Hjælp, hvad I formaar for at lindre Nøden hos de Fattige, og lad dem ogsaa mærke, at vor største Højtid nærmer sig. Hvis Nogen føler ret for hvad Fattigdom og Nød vil sige, da Hjælp; Modtageren vil være glad for selv den mindste Smule; det hjælper alt sammen og alt, hvad der bliver givet af et godt

Hjærte, vil være en Velsignelse. Men sørg først og fremmest for at Hjælpen kommer, hvor der trænges mest til den; det er ikke hos dem, der raaber højst op om Nøden, men hos dem, der stille og resigneret bøjer sig for den; de har ikke Mod til at raabe op, men Nøden mærkes vistnok mest der.

Tænk ogsaa paa de Smaa i Asylet; de er jo alle vore Fattiges Smaabørn, og det er som bekendt Børnene, som lider mest i de fattige Hjem; de smaa fatter ikke Nødens Omfang, men undre sig kun over, at andre Børn har det bedre end dem. Enhver med Raad og Evne – støt, hvor I kan, at I i Sindet kan mærke, naar Højtiden staar for Døren, at det er en virkelig glædelig Jul, vi skal fejre.

Hvorledes Tom Bob lavede Julemad.

Jeg holder ikke af Tyveri i det hele taget, men naar det sker i et velgørende Øjemed bør man ikke tage det saa strængt. Som Gud og hver Mand veed boer jeg nede

hos Bastian Trullesen paa Thingvejen, og der har jeg en udmærket Udsigt til Lergravene; jeg vil nu blot spørge om en Ting: er det ikke Synd at lade de stakkels Gæs gaa ude paa den skaldede Fælle, som jeg vil sammenligne med Hovedet paa en højpandet Mand paa bare Fødder? Disse stakkels, uskyldige Dyr fryser sig ligefrem helt gule om Fødderne; det er ligesom med disse russiske Gæs, der sælges for 2 Kroner Parret – de kommer hertil i frosen Tilstand og det uden saa meget som med en Fjer paa Kroppen. Er det ikke Dyrplageri? Det skær mig i Hjertet – saadan en Ufølsomhed mod de umælende Dyr. Derfor tog jeg ikke i Betænkning en Dag før Jul, da en af Lergravsgæssene havde forvildet sig ind i vores Gaard, at tage den ved Vingebenet og bære den ind i vores Køkken, hvor jeg ved Hjælp af en Strikke gjorde Ende paa dens forspildte Liv. Gaasen skulde selvfølgelig ofres til Julen; men hjemme hos os har vi for Skik at fejre denne et Par Dage før Juleaften; thi det er saa kjedeligt at skulle sige Nej til de rare Invitationer, hvor man faar saa megen god Mad at spise – kræses skal der til Julen, selv om ogsaa Sommerfrakken eller Lom-

meuhret skal gaa sig en Tur.

Det var en dejlig Gaas, smækfed, ligesaa tyk som en Høkermand – Gud ved, hvad det for resten kunde være af; thi ude paa Fælledene faar de dog ikke andet af æde end Grøftevand og hvad der falder af fra Soldaterne; men det gaar her som andre Steder: den der faar den magreste kost faar det største Korpus.

”Vores” Gaas skulde steges. Jeg foreslog at sende den til en Bager, men det fraraadede min Kone paa det bestemteste.

”Ved Du, hvorfor, Tom?”

”Ja, Bagersvendene drikker vel Fedtet.”

”Næh! du ved, min Faders Brodersøns Ven Petersen, han havde nogle Bekjendte, der kjendte Nogen, hvis Svigersøn gjorde det samme, og ved Du, hvad de fik fra Bageren i Stedet for Gaas?”

”Nej!”

”De fik en gammel Støvle med Halm i.”

”Stegt?”

”Ja med Svær paa.”

Jeg maatte indrømme min Kone, at dette var for galt, og vi besluttede at stege vores hjemme, selv om det skulde være i en stor Kasserolle (vi bruger nemlig vores Ovn som Skarnbøtte og den bliver saa rensed hver Gang vi har

Skorstensfejer, for saa er kun Slaggerne tilbage).

”Hør Tom, jeg har saa travlt med Alting, saa du maa Hjælpe mig lidt med Madlavningen!”

”Tja,” svarede jeg. Jeg kan nu godt lide at goutere god Mad, men at tilberede den, er jeg ikke rigtig inde i, men da min Kone gav mig en Kogebog at se i, saa var jeg svært med. Jeg slog op i Kapitlet om Gaasestegning og læste: ”Man tager en Gaas ... Det var jo akkurat efter Kogebogen som jeg havde gjort, og saa læste jeg videre, saaledes at jeg kunde Lektien udenad.

Som en rigtig Kjøgemester trak jeg i Skjorteærmer og smøgede op. Først ferniserede jeg Gaasen over med Smør, me o ve, min Kone opdagede, at jeg havde taget Fejl af den grønne Sæbe og Smørkoppen; saa blev der en Stovvask; jeg foreslog at benytte Gulvskruppen og Gulvkluden, men min Kone snappede Gaasen fra mig saa raskt, at jeg beholdt det ene laar og en Vinge i Haanden, og saa lavede hun den til; derpaa blev den puttet ned i en stor Gryde, hvor jeg saa blev stillet paa Vagt med en Strikkepind for at pirke Fedtet ud af den efterhaands som den stegte. Dette Arbejde gjorde jeg troligt, saale-

des at Gaasen til sidst lignede et gammelt Rivejern, men jeg blev ved, samtidig med, at jeg holdt mig for Næsen for ikke at lugte den væmmelige brændte Lugt ... "Men hvad F..... Tom Du svider jo Dyret! held lidt Vand paa den ...!" Jeg tog en Spand dejligt Spinatvissentgrøngulvioletfarvet Vand lige fra Vandposten, men i min Befippelse vendte jeg Bunden i Vejret paa Spanden, saa Gryden svømmede over ... Jeg troede vores Thekjedel var sprunget i Luften tillige med hele Komfuret, for jeg stod i en hel Damp. – Au! – Det hjalp, da min Kone gav mig en over Fingrene med en Ildtang og spurgte om, hvor Gaasen var henne? – Den laa nede i en Krog og sundede sig til jeg skulde have fat i den igen ... uh ... men det blev der ikke noget af, min Kone tog nemlig Gaasen, mens hun gav mig en Slev i haanden: - "Rør dit Asen!"

"Tak, men hvor?"

"I Rødkaalen!" – Og saa rørte jeg; det var for resten et morsomt Stykke Arbejde; thi jo hurtigere jeg rørte, des mere sprøjtede Kaalen over og satte sig i Klatter baade paa Loft og Vægge. – "Rør langsomt, Tom!" – Naada! Jeg skulde da mene, jeg var Herre i

mit eget Hus, det manglede bare: jeg skulde røre langsomt. – "Læg en Pind paa Ilden, Tom!" – Det var en anden Sag.

Men nu skete et lystigt Underværk, Bunden paa Kasserollen med Rødkaalen gik ud, og at Indholdet spredte sig over Ilden, beviste sig ved en underlig sydende Lyd.

"Tom, Tom, Tom, Du gør mig gal! Dummere Mandfolk skulde man da lede længe efter – ødelægge Gaasen, smide Rødkaalen i Ilden og - - saa maa Du passe Æbleskiverne – se nu: saadan en Skefuld Dej lige paa Panden, en Klat Æblegrød i Midten – men først Smør i Hullet – hører Du! Du vender dem med en Strikkepind."

Tja! det var nu saadan et trivielt Arbejde – Dej og Æblegrød; Smør og Strikkepind – Mutter er nu heller ikke sparsommelig anlagt, mente jeg, og jeg tog uden videre en Krukke gammelt Fedt fra i Foraaret, naturligvis mens Mutter ikke saa det (hun var ovre hos Rullekonen og hente en Stok Nattrøjer) og saa bagte jeg Æbleskiver, men ikke med Æblegrød – næh, Afvexling skal der være: først tog jeg smaa Stumper Osteskorper, saa et Par Pølsestykker eller lidt Leverpostej, saa

lidt engelsk Salt eller en Theskefuld Grønkaal, men uheldig, som jeg altid er, kom Mutter bag paa mig og opdagede en Æbleskive med Overskæg – jeg havde nemlig, uden at vide af det, kommet en Stump af en gammel Uldtrøje i en – saa var det galt igen og de var i Hastværket heller ikke rigtig bagt, thi da Mutter anbragte en i Øjnene paa mig, maatte jeg skrabe den ud med en Kniv; selvfølgelig smed jeg en efter hende igen, men den gik lige ud gennem Køkkenvinduet (75 Øre Extraudgift) –

”Ind til Reolen med Dig og pas paa Kartofflerne – det kan Du vel gøre –” – Jeg gjorde mit bedste, men da jeg havde taget fejl i Køgebogen og læst om Kartoffelmos, duede jeg ikke mere til at lave Mad ... jeg blev rent ud sagt kasseret, og mine Kone var i alt andet end Julehumør – og Julemaden var nu heller ikke lige efter min Smag, men man er jo én Gang kræsen anlagt, og fremmed Mad smager ogsaa bedst. Jeg skal nu ikke mere befatte mig med at lave Mad – jeg har desforuden ogsaa Mas nok med at lave Penge til denne.

Nu har vi Nytaar. Da jeg Nytaarsaften laa i min Dobbeltseng, regnede jeg først ud alt det gode,

jeg havde gjort i det gamle aar – det blev ikke til ret meget; men da jeg saa kom i Gang med at regne ud, hvad jeg vilde lave i det nye Aar, saa kom jeg i Humør; jeg sprang ud af Sengen og raabte: ”Tom Bob længe længe leve!” – ”Vil Du nu holde Bøtte, dit forbi-strede Asen, og komme i Seng i stedet for at staa der i den bare Skjorte og faae Gaasekød!” – det var naturligvis min bedre og store Halvdel og saa maatte jeg lystre. I Køjen laa jeg saa og udmalede min store Fremtid og kom til det Resultat, at Amager kunde være meget dejligt, naar der ikke var et saadant nedersachsiks ”Rodehul”; men det kan jo forandre sig.

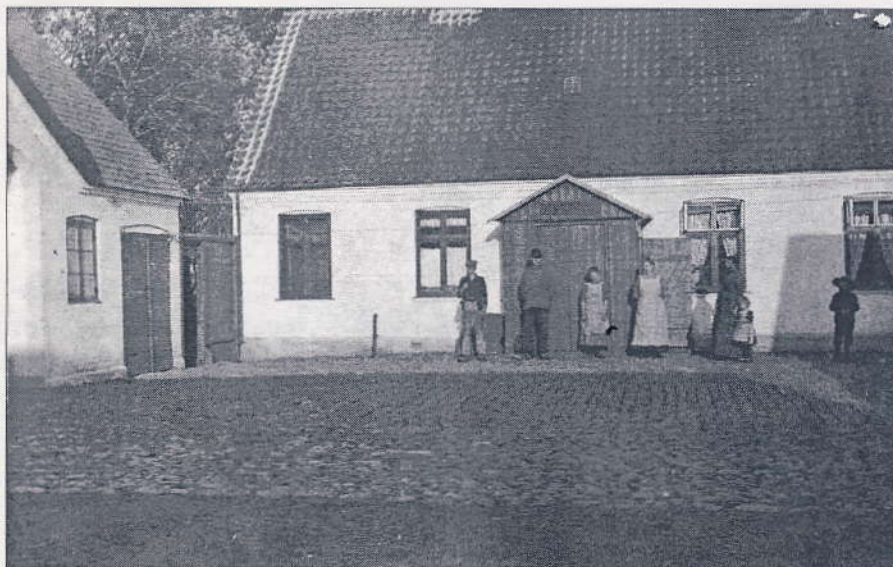
Nu vil jeg kun ønske Alle og Enhver et glædeligt Nytaar! Jeg var, er og bliver den stadig gemytlige

Tom Bob.

**Lørdag den 16. december
1893.**

Danske Jule- kort.

Det er en smuk Skik at ønske hinanden glædelig Jul og godt

Julekort 1911. Således kunne et julekort også se ud dengang. Neel og Ole Olsen sendte en julehilsen til familien på gården "Alderhvile" i St. Magleby. Som det kan ses, var postkortets forside et fotografi af Neel og Ole Olsens gård, der lå på Tårnby Fælled - det nuværende Oliefabriksvej ca. omkring numrene 214-216. (Postkortsamling i privateje).

Nytaar; men medens man tidligere som Regel nøjedes med at udvekle Ønskerne mundtlig, er det nu bleven Skik at sende sine Ønsker til mange Flere, end man kan overkomme at aflægge personlig Visit. Paa den Maade er Lykønskningkortene fremkomne, og de benyttes nu i en Maalestok, som staar langt over, hvad man almindeligvis tænker sig. Et enkelt Firma i Kjøbenhavn, L. Levison jun. driver saaledes en ganske betydelig Industri i denne

Branche, der ikke alene brødføder en stor Mængde Mennesker Aaret rundt, men ogsaa giver vore største Kunstnere Lejlighed til at tilvirke noget Skønt, der samtidig med at Lykønskningen overbringes tillige aflækker Modtagere's Beundring over det lille Kunstværk, Lykønskningen overbringes paa.

Levisons Kort har de senere Aar vundet en ganske betydelig Afsetning og iaar har Firmaet atter bragt en hel Mængde nye Kort

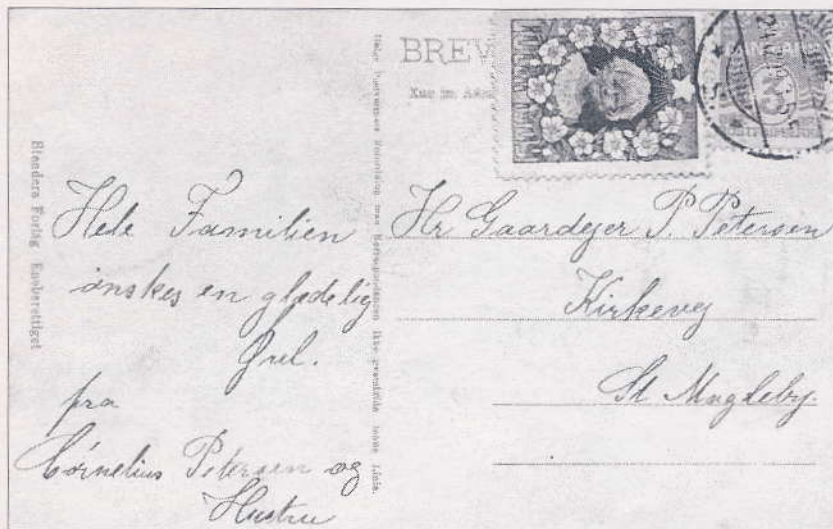
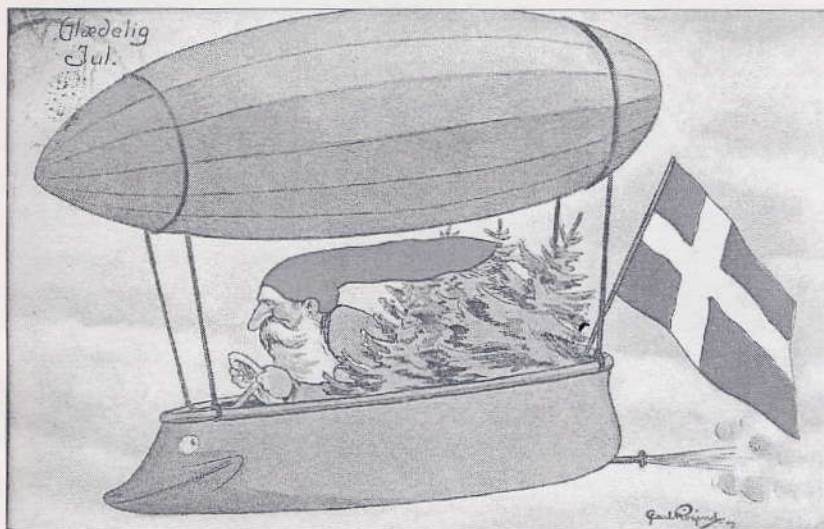
med smukke Motiver i handelen, som lige saa sikkert som deres Forgængere vil vinde livlig Efterspørgsel. Der findes Billeder fra næsten alle bekendte danske Kunstnere, og at fremhæve noget enkelt er en vanskelig Ting, da der findes noget for enhver Smag og til Enhvers Købeevne – lige fra 10 Øre til kr. 15,00 – lige fra Paul Fischers elegante Salonbilleder til Lindeburgs morsomme Karikaturer. Skulde vi pege paa enkelte for Amagerne særlig interessante Kort, saa skulde det da være Mølsteds smukke Marinebilleder (han er jo en velkendt Personlighed i Dragør) og saa et par Amager-Billeder af Exner samt Poul Fischers Frælsers Taarn med det gamle og det nye Aar. Endelig findes der nogle Kort med Holbergske Deviser og nogle i Stik fra Chr. 4. Tid, som anbefales til dem, der sætter Pris paa noget originalt.

Paa højde med Levisons Kortindustri staar samme Firmas Fabri-

kation af Billetpapir, Korrespondancekort og Konvolutter. Sortimentet heri omfatter flere Hundrede forskellige Dessins i Æsker fra 50 Øre til 50 Kroner pr. Stk. Som noget af det eleganteste maa fremhæves "Columbus" Æskerne, der indeholder Papir og Konvolutter, specielt fabrikeret for Verdensudstillingen i Chikago, hvor Firmaet Levison erholder hele to Medaljer. Men ellers findes for øvrigt en hel Del originale fine Nyheder, hvoraf fremhæves de røde Postkasser, som i fjor gjorde saa stor Lykke, og en Miniatur-Vejviser, der med Indhold af cremfarvet Billetpost og tilsvarende Konvolutter leveres for en Bagatel af 1 Kr. og 50 Øre. Alt sammen dansk Arbejde, og det kan købes hos os selv – baade paa Christianshavn og Amager.

Vi kunne trygt anbefale Enhver at forlange Prøver af Levisons Artikler – vi er sikre paa, at Ingen undlader at købe deraf. Og husk paa: det er alt sammen

Glædelig Jul!

Julekort fra 1909. En julehilsen fra en familie i St. Magleby til en anden. Tegneren af dette julekort er sikkert blevet inspireret af de første luftskibe, "Zeppelinerne", der blev konstrueret af den tyske greve Ferdinand von Zeppelin. Startede omk. 1895. Den første "Zeppelin" - LZ 13 - fløj dog først over København - for at lande på Kløvermarken - den 18. September 1912.

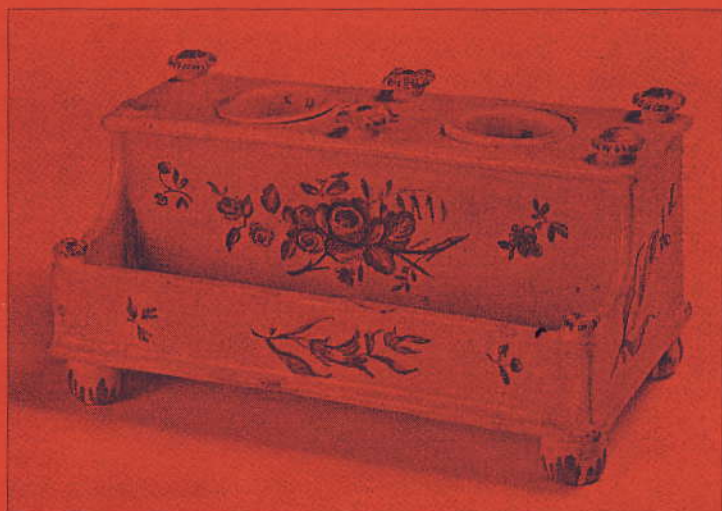
(Postkortsamling i privateje).

Julekort 1911. Motivet er hentet i et af Julius Exners kendte Amagerbilleder: "Kusiner besøger dåbsbarnet".
(Postkortsamling i privateje).

Julekort 1911. Et romantisk julekort, der skal forestille faderen - belæst med pakker (julegaver) - der er på vej hjem til gården.
Dengang i starten af 1900-tallet drømte man også om en hvid jul.
(Postkortsamling i privateje).

Skrivetøj. Her ses et eksempel på Kastrup Værks store produktion af fajance.

22. november 2003 - 18. januar 2004
Kastrupgårdsamlingen

KASTRUP FAJANCER & JACOB FORTLING

I anledning af Kastrupgårds 250-års jubilæum viser Kastrupgårdsamlingen i samarbejde med Lokalhistorisk Samling en stor udstilling med Kastrup fajancer.

Kastrup Værk, hvor fajancerne blev fremstillet, hører nøje sammen med Kastrupgårds historie, idet begge ejendomme var opført af Kgl. Hofbygmester Jacob Fortling, der påbegyndte fajanceproduktionen i 1755.

Udstillingen rummer mere end 100 af de berømte Kastrup fajancer, samt malerier af personer fra kredsen omkring Fortling.

På Hovedbiblioteket vises en mindre udstilling om Kastrupgårds historie i hele december måned.

Hvis du har billeder, oplysninger eller andet af lokalhistorisk interesse, så henvend dig til:

Lokalhistorisk Samling

Kamillevej 10

2770 Kastrup

Tlf. 32 46 05 45

www.bibliotek.taarnby.dk

Klik på Lokalhistorisk Samling

Vi har publikumsmaskine med adgang til internettet og mange slægtsforskerlinks.

Åbningstider:

Mandag 16.00 - 20.00

Tirsdag 12.00 - 16.00

Fredag 12.00 - 15.00

Kastrupgårdssamlingen

"Midt på Amager"

&

"Kastrup Glas"

Åbent Tirsdag til søndag

14.00-17.00

Onsdag tillige

14.00-20.00

Plyssen

Amager Strandvej 350:

**Permanente og
skiftende udstillinger**

Åbent Lørdag og søndag

13.00-16.00